

HET «LAND VAN ROTSELAAR» ALS HISTORISCH BEGRIP

Op het ogenblik van de aanhechting van de Zuidelijke Nederlanden bij Frankrijk, op 1 oktober 1795, werden in één klap alle instellingen aangeschaft die eeuwenlang onze gewesten bestuurd hadden. Het "nieuwe regime" brak volledig met de oude bestuursvormen en herverdeelde de bevoegdheden van de oude instellingen. Het "oude regime", veelal met het Franse begrip "Ancien regime" betiteld, hield op van functioneren. De nieuwe bestuursorganen op plaatselijk vlak nl. de gemeenteraden en schepencollege erfden wel een deel van de bevoegdheden van de vroegere schepenbanken. Deze drastische ingreep, te vergelijken met de fusieoperatie in 1976, is een mijlpaal geworden in onze instellingsgeschiedenis. Het Land van Rotselaar was oorspronkelijk één domein en heerlijkheid. Het was waarschijnlijk een allodiaal of vrijeigen goed dat wil zeggen dat de heer van Rotselaar er de overheidsrechten uitoefende zonder dat hij daarvoor enige verplichtingen had ten opzichte van een leenheer.

Het "Land van Rotselaar" omvatte als heerlijkheid de latere gemeenten Aaigem, Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm, Kerksken en Vlekkem. Thans behoren deze gemeenten tot twee fusiegemeenten nl. Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm en Kerksken vormen samen de fusiegemeente Haaltert terwijl Aaigem en Vlekkem behoren tot de fusiegemeente Erpe-Mere. Een synoniem voor de omschrijving "Land van Rotselaar" was "Land van Haaltert" (1).

In het Land van Rotselaar waren er vier schepenbanken bedrijvig :

- Haaltert-Kerksken : 5 schepenen van Haaltert en 2 van Kerksken (2)
- Aaigem-Vlekkem : 5 schepenen van Aaigem en 2 van Vlekkem. Een eigenaardigheid voor deze schepenbank is dat beide dorpen zelfs niet aan elkaar grensden.
- Denderhoutem
- Heldergerm.

Van de aktiviteit van deze schepenbanken vinden we reeds sporen in de 13de eeuw.

(1) Zie o.m. A.R.A., Rekenkamer nr. 7478, rek. 1386-87, kwijschrift van Jan, hertog van Brabant, anno 1331 : "...de la terre Jehan de Rotceller... quon dist la terre de Haltert..", 1227 "la terre de Haltert" in : De Saint Genois (J.). Inventaire analytique des chartes des comtes de Flandre. Gent, 1843-46, p. 11

(2) Zie o.m. inventaris nrs. 6 en 28.

De schepenen van Haaltert en Aaigem zegelden op verzoek van de leenmannen (3). Een akte uitgaande van de schepenen van Denderhoutem dateert eveneens uit de 13de eeuw (4). Bestuurlijk hebben we te maken met vier verschillende schepenbanken, die elk bevoegdheden bezaten op rechterlijk en administratief vlak binnen hun territorium. Alleen de hogere rechtspraak werd binnen het Land van Rotselaar uitgeoefend door de leenmannen van het hof "de Schijvink". Iedere schepenbank behandelde bv. volledig autonoom de verdeling van de belastingen over haar inwoners.

Het Land van Rotselaar heeft dus slechts enige betekenis als feodale eenheid. Alle dorpen hebben deel uitgemaakt van slechts één heerlijkheid "het Land van Rotselaar". De dorpen van deze heerlijkheid zijn door de eeuwen heen steeds dezelfde gebleven. Ze hebben steeds dezelfde heer gehad.

De datum van het ontstaan van de feodale band tussen deze dorpen kan niet meer achterhaald worden. Dat de Brabantse heren van Rotselaar er aan de basis van liggen is mogelijk doch niet zeker. De oudste vermelding is immers het "Land van Haaltert" en dateert van 1227. Op dat ogenblik werd een overeenkomst gesloten tussen Ferrand, graaf van Vlaanderen, en Michiel van Boelare. Laatstgenoemde nam "le reste de la terre de Haltert ainsi q'une autre terre" in leen voor de jaarlijkse som van 200 lb. (5)

De mogelijkheid dat de benaming "Land van Rotselaar" pas in de loop van de 13de eeuw ontstond blijft open, temeer omdat de Brabantse familie van Rotselaar slechts rond 1235 in de adelstand werd opgenomen (6). Vanaf 1270 waren de heren van Rotselaar machtig en rijk en maakten zij deel uit van de hoogste Brabantse adel...(7)

In 1279 schonk Jan, heer van Rotselaar de heerlijkheid van Rotselaar samen met enige andere bezittingen aan zijn oudste zoon Geraard (8). Dit gegeven, later overgenomen door De Potter en Broeckaert, roept vraagtekens op omdat alle voorgaande heren van Rotselaar Arnold heetten en we geen spoor vonden van een Jan (9).

(3) A.R.A., Charters van Vlaanderen, 1ste serie, nr. 1049.

(4) Id., nr. 1079

(5) De Saint Genois, o.c., p. 11

(6) Cools(J.). De heren van Rotselaar. Eigen Schoon en de Brabander, 1977, pp.252-277 en 1979, pp. 1-28. Zie p.16 noot 10 en p. 18 waar de auteur het heeft over : "gebazel" over de machtige heren van Rotselaar uit de 11de en 12de eeuw.

(7) Id., p. 255

(8) De Ras (J.). Historische aantekeningen over de heeren en het Land van Rotselaar. Leuven, 1907, p. 8.

(9) De Potter (F.) en Broeckaert (J.). Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Denderhoutem p. 7. Voor de heren van Rotselaar in Brabant zie : Ganshof (F.L.). Etude sur les ministériales en Flandre et en Lotharingie. Brussel, 1926, pp. 82-90.

Aangezien de heerlijke band aan de basis lag van de samenstelling van het Land van Rotselaar gaan we uitgebreid in op de bezitters van deze heerlijkheid.

Voor het Land van Rotselaar start de reeks van heren met Geraard van Rotselaar. Hij wordt vernoemd in een onderzoek ca. 1290 (10). Vóór 1301 werd hij reeds opgevolgd door zijn zoon Willem.

Waarschijnlijk kreeg deze Willem het "Land van Rotselaar" vóór het overlijden van zijn vader Geraard tussen 1306 en 1312. In een ongedateerde oorkonde verkreeg Vrancke Rathier de toelating van Willem van Rotselaar om het meierschap van Rotselaar door iemand anders te laten bedienen. Aangezien deze Vrancke Rathier overleed vóór Sint Maesdach 1301 (21 december) moet Willem reeds vóór die datum optreden als heer van het Land van Rotselaar (11).

Na hem is er nog één heer van Rotselaar nl. Jan, volgens Ganshof is deze de zoon van voorgaande, volgens De Seyn broer van Willem, omdat deze kinderloos zou overleden zijn (12).

In 1331 trouwt Willem van Rotselaar, zoon van Jan, met Maria, bastaarddochter van Jan III, hertog van Brabant. In datzelfde jaar verkoopt Jan III, in naam van Jan Van Rotselaar, het Land van Rotselaar aan Hendrik I van Vlaanderen, die tevens heer van Ninove was. Deze Hendrik overleed kinderloos in 1366 en zijn eigendommen kwamen in handen van Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen. Gedurende eeuwen zullen Ninove en het Land van Rotselaar dezelfde heren kennen.

Aanvankelijk beleende Lodewijk van Male Ninove en het Land van Rotselaar aan Robrecht, heer van Fiennes, maar hij kwam op zijn besluit terug en bij middel van een ruil kwamen Ninove-Herlinkhove en het Land van Rotselaar terug onder de graven van Vlaanderen in 1367. Het volgend jaar kocht Lodewijk de douairie van Philipote van Valkenborch, weduwe van Hendrik van Vlaanderen af (13). De hertogen van Boergondië volgden als heren van het Land van Rotselaar elkaar op tot in 1505 Filips de Schone Ninove en het Land van Rotselaar in pand gaf aan de prins van Montfort (14). Deze gaf de heerlijkheid als bruidsgift aan zijn dochter toe ze in huwelijk trad met baron van Gaasbeek. De terugkoop van Ninove en van het Land van Rotselaar geschiedde in 1515.

(10) Van Cleemput (J.). Veten in het oud-Vlaamse recht. Het Land van Aalst, 2, 1950, p. 19 voetnoot

(11) A.R.A. Charters van Vlaanderen Iste serie, nrs. 1078 en 1049.

(12) De Seyn (E.). Geschied-en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten, p. 1166

(13) Vangassen (H.). Geschiedenis van Ninove. Dl. II, p. 80.

(14) Id., pp. 12-13. Zie ook A.R.A. Kartons van de rekenkamer nr. 622^A.

Ter gelegenheid van de blijde intrede te Gent van de jonge Karel V stemden de Staten Vlaanderen toe in een bedde van 24000 lb.gr. voor de terugkoop. In 1516 kwamen 287 personen uit Haaltert, Denderhoutem, Aaigem-Vlekkem en Heldergerem, voorzien van de nodige werktuigen, werken aan de burchtgracht te Ninove. Ze kregen op kosten van de heer drank en voedsel (15). Opeenvolgende heren waren dan Karel V en Filips II. Op 9.8.1558 werd het Land van Rotselaar samen met Ninove terug in leenpand gegeven aan Erik, hertog van Brunswijk voor een periode van zes jaar (16). Na hem werd graaf Lamoraal van Egmont pandhouder. Met de dood van Lamoraal kwamen Ninove en het Land terug onder het beheer van het Domein van Vlaanderen (14.5.1568) (17).

In 1579 kreeg Filip van Egmont, zoon van Lamoraal, de inbeslaggenomen goederen van zijn vader terug.

In 1593 werd Karel van Egmont de volgende heer van het Land van Rotselaar en na hem zijn weduwe. Maria van Hoorne, douairière van Egmont overleed in 1605. Op 1 mei 1614 ging de heerlijkheid opnieuw naar het Domein van Vlaanderen. Vanaf 1626 scheiden de wegen van Ninove en het Land van Rotselaar. In dat jaar nam Philip du Bosch, heer van Maasdam de heerlijkheid in leenpand voor 32.200 fl. (18). In 1634 dient hij een denombrement in bij de Wetachtige kamer van Vlaanderen (19). Het Land van Rotselaar bestond uit 4 "principale prochien en ander enclavementen", tezamen met het opperleenhof "de Schijvink" te Haaltert met 61 achterlenen. Als voorwaarde werd gesteld dat het Land van Rotselaar onverdeeld als één heerlijkheid moest bewaard blijven.

Tevoren was het Land van Rotselaar een leen van het leenhof van de burcht van Ninove, nu ressorteerde het onder de Wetachtige kamer.

Gaspar Baldez (ook Valdez geschreven), baron van Herdersem, deed een hoger bod in 1638. Hij gaf 47.000 fl. als leenpad en werd zo heer van het Land van Rotselaar.

Maria d'Aranda weduwe van Gaspar Valdez verhoogde in 1642 nogmaals de som die als pand diende tot 90.000 fl. Ze had wel moeite om deze som te betalen. Meermaals werd er bedreigd met inbeslagneming van het Land van Rotselaar om volledige betaling van het leenpand te bekomen (20).

(15) Vangassen (H.). Geschiedenis van Ninove. Dl. I, p. 99

(16) A.R.A. Kartons van de rekenkamer nr. 622^A.

(17) Vangassen, o.c., dl. II, p. 13

(18) A.R.A. Kartons van de rekenkamer nr. 622^A

(19) A.R.A., Wetachtige kamer nr. 9169. Een anomalie waar we geen verklaring voor hebben is dat de ontvanger van het Domein van Vlaanderen de heerlijke inkomsten in het Land van Rotselaar blijft innen. Zie b.v. A.R.A. Rekenkamer nrs. 7528 en volg. Dit gebeurde tot 1640-41, dan stoppen de domeinrekeningen van Ninove en afhankelikheden. In 1641 nam Georges della Faille, heer van Nevele, Ninove in leenpand voor 200.000 lb. tournois.

(20) A.R.A. Kartons van de Rekenkamer nr. 622^A.

Drie erfgenamen oefenden nadien gezamenlijk de heerlijke rechten uit in het Land van Rotselaar. Benoemingen dienden b.v. in naam van de drie "heren" te gebeuren. Het Land van Rotselaar werd dus nooit gesplitst. Het zou ons te ver leiden om al de latere verervingen van elk derde deel van de heerlijkheid te volgen. Op 6 juni 1699 maakten volgende personen een denombrement van het Land van Rotselaar (21) :

1. Gaspar De la Torre
2. Ignace, baron de Zurlet
3. Albert Happaert.

Een rechtzetting, waar we niet kunnen aan voorbijgaan, betreft de opsomming van de vroegste heren van Aaigem (22).

Aangezien Aaigem van bij het prilste begin deel uitmaakte van het Land van Rotselaar leek het onwaarschijnlijk dat dit dorp een afzonderlijke heerlijkheid zou geweest zijn. De Potter en Broeckaert, zich baserend op Charles Piot (23), vernoemen Engelbrecht, Zeger, e.a. als heren van Aaigem in de eerste helft van de 13de eeuw. De lokaliserings van de plaatsnamen in het werk van Piot is echter zeer gebrekkig gebeurd. In de akte van 1231 komt b.v. "Ingelbertus, dominus de Aienghin" voor. Het gaat hier niet om Aaigem maar wel om Enghien (Edingen). Alle verwijzingen naar Aaigem gebeurden dus foutief !

Voor een opgave van het heerlijk vermogen in het Land van Rotselaar verwijzen we naar J. Van Twembeke (24).

In de archiefinventarisatie werd ook de beschrijving opgenomen van het archief van de heerlijkheid Latem en Lilare.

Deze heerlijkheid had haar foncier te Heldergerm. De gronden lagen in verscheidene gemeenten nl. te Aaigem, Aspelare, Haaltert, Heldergerm, St.-Antelinks en Woubrechtgerm. Van het leenhof hingen 62 lenen af.

Deze heerlijkheid is lang in het bezit geweest van de familie Triest, nl. Nicolaas (1533), Jacobus (1597), Anton (1614).

-
- (21) Id. Voor de verdere lijst van de gezamenlijke heren van het Land van Rotselaar, zie De Potter en Broeckaert, o.c., Denderhoutem, p. 8-9.
(22) De Potter en Broeckaert, o.c., Aaigem, pp. 5-7.
(23) Piot (C.). Cartulaire de l'abbaye d'Eename. Brugge, 1881.
(24) Van Twembeke (J.). Lijst der heerlijkheden van het Land van Aalst, p. 245.

In 1773 verschijnt voor de eerste maal de vermelding heerlijkheid "Latem en Lilaire" in de wettelijke passeringen. Tevoren is er slechts sprake van de heerlijkheid "Latem". Deze samenvoeging gebeurde waarschijnlijk door Karel Jozef, graaf van Lichtervelde.

De heerlijkheid Lilaire, die verenigd werd met Latem, bestond slechts uit een heerlijke rente van 20 schellingen parisis ! Deze renten werden geheven op gronden gelegen te Woubrechtgem en St.-Antelinks (25). Het was een leen van het leenhof van Outer. Latem heeft een gemeenschappelijke griffier gehad met Heldergergem tot omstreeks 1642. Toen werden afzonderlijke registers aangelegd voor beide schepenbanken.

De omvang van het archief van het Land van Rotselaar bedraagt ongeveer 55 strekkende meter, verdeeld als volgt :

- Haaltert-Kerksken + leenhof 21,6 m
- Denderhoutem 16,8 m
- Heldergergem 6,5 m
- Aaigem-Vlekkem 9 m
- heerlijkheid Latem 1 m.

De neerlegging van het grootste deel van dit archief in het Rijksarchief gebeurde reeds vóór 1886 (26). D'Hoop beschrijft het fonds als één geheel nl. van "pays de Rotselaar". Het archief is dus hoogstwaarschijnlijk als één geheel binnengekomen. Pas later, bij de voorlopige ordening, werden afzonderlijke inventarissen opgesteld per schepenbank. Het archief werd opgedeeld in 4 verschillende fondsen met alle mogelijke misslagen tot gevolg : fragmenten van eenzelfde deel in verschillende fondsen, verkeerd geplaatst archief, en dergelijke meer.

Dit is eigenlijk niet zo verwonderlijk als men weet dat het archief van deze vier schepenbanken oorspronkelijk op één plaats bewaard werd (27). Deze schepenbanken én het leenhof hadden één gemeenschappelijke griffier die waarschijnlijk een paar klerken in dienst had.

De griffier bewaarde steeds een zeker gedeelte van archiefbeschieden bij zich thuis. Toch bestond er een archiefbewaarplaats. Misschien wisselde deze in de loop der tijden. In 1470 was er te Denderhoutem een archief : "von werke voers. seurenten dat rustende zijn de tsaertere daer af mentien maect..."(28).

(25) Stadsarchief Gent. Fonds De Lichtervelde nr. 33 en 25.

(26) D'Hoop (F.H.). La Flandre orientale et ses anciennes archives. Aaris, 1850, p.

(27) Wettelijke passeringen Heldergergem, 1711 "...kent we, ende deugden sijn, sijn dat te hebben ter greffie van desen lande van Rotselaar...". Alx. archief, Lichte...
dezelfde perioden sporen van waterschoude.

(28) R.A. Ronse, fonds St.-Adriaansabdij (eraardsbeleid, nr. 216, die registers, 3e bladz.

In 1662 geven de schepenen van Haaltert-Kerksken een verklaring af volgens :
"...haude registers liggende inde archive der selver prochie..." (29). De Potter en Broeckaert noemen twee plaatsen te Haaltert waar de griffie gehuisvest was (30).

Aangezien geen enkele schepenbank enige preëminentie had ten opzichte van de andere blijft de bewaarplaats een open vraag. De Potter en Broeckaert kennen Denderhoutem een voorrangsrol toe, ikzelf ben eerder geneigd om Haaltert deze rol toe te kennen. Haaltert was immers de vergaderplaats van het leenhof en de leenmannen waren bevoegd om misdrijven te bestraffen in alle dorpen van het Land van Rotselaar. Ten tweede duidt de oudere benaming "pays de Haltert" op een vooraanstaande plaats van Haaltert in het geheel van deze schepenbanken.

Materieel gezien is de bewaringstoestand van het archief tamelijk goed alhoewel sommige archiefstukken van de 17de eeuw erg te lijden hebben gehad van waterschade. Deze stukken zijn dan in zoverre beschadigd dat verdere consultatie voorlopig uitgesloten is.

Inhoudelijk is het bewaarde archief van Haaltert uniek voor een plattelandsgemeente. De reeksen wettelijke passeringen en staten van goed vangen aan in het midden van de 15de eeuw en lopen, op kleine hiaten na, door tot het einde van het Ancien Regime.

Voor de andere schepenbanken dateert het archief uit de 17de en 18de eeuw.

Daar echter het "Land van Rotselaar" eeuwenlang behoorde tot het Domein van de graven van Vlaanderen bevat de Rekenkamer een schat aan gegevens betreffende het Land van Rotselaar.

Dr. H. Van Isterdael
Archivaris R.A.R.

(29) Zie inventarisnr. 147

(30) De Potter en Broeckaert, o.c., Haaltert, p. 12

DE PAROCHIE TERJODEN ^[3]

Hoe het groeide - De Kerkfabriek en andere

In het vooruitzicht van de benoeming van een pastoor voor de nieuwe parochie - nog vooraleer daaromtrent de uiteindelijke beslissing bekend te maken - vraagt het bisdom op 20 december 1905

"Mijnheer de notaris,

Daar de oprichting voor een hulpkerk op de wijk Terjoden de instelling vergt van een kerkfabriek, zouden we U dankbaar zijn als U ons de namen van enkele bekwame mensen zou willen overmaken om deze functie te vervullen..."

Er wordt nog om een tweede advies gevraagd bij de heer C. Van Landuyt. Op een paar uitzonderingen na wordt door beiden dezelfde personen aanbevolen. Het worden uiteindelijk :

Severinus Van Wezemael	1906 - 1924 (voorzitter)
Frans De Kegel	1906 - 1920 (secretaris)
Emiel De Schrijver	1906 - 1933 (schatbewaarder)
Pius De Clercq	1906 - 1912 (lid)
Jan Verleysen	1906 - 1927 (lid)

De eerste koster werd de heer Jozef Verleysen, de eerste onderwijzer in de jongensschool van Terjoden. Hij heeft wel eens moeilijkheden met zijn stem, merkt de dragende stem op van één van zijn leerlingen, Frans Ghysens. Mits een korte opleiding zal deze hem bij de kerkzang ondersteunen. Al heel vlug wordt ook Marcel Cardon ingeschakeld. De onderwijzer-koster bespeelt het harmonium. Nog lang nadat de heer Verleysen uit de circulatie verdwenen is, zullen die twee, voor de oud-Terjodenaren zo bekende stemmen voor de kerkzang instaan, en nog vele jaren ook in de nieuwe kerk, die kerkzang domineren.

Wanneer dan op 29 december 1905 iemand tot pastoor wordt benoemd, die Terjoden reeds jaren kent en in het hart draagt, nl. E.H. De Paep plechtig geïnstalleerd op 3 en 4 juli. De parochie kan nu naar behoren functioneren.

De eigendomsverwerving

De lange weg, over kerkelijke, naar burgerlijk-bestuurlijke administratie, werd stapvoets genomen. Bij alles diende men zich echter te verzekeren van de noodzakelijke toezegging en verwervingen.

Het ter beschikking komen van het aanzienlijk landgoed, na het overlijden van de heer Karel Bombaert, had voor Terjoden plots een onvoorzien perspectief geopend. Met eensgezinde doortastendheid heeft men er op ingespeeld.

Het aanbod van de weduwe : "voor lange tijd verhuren met optie voor koop" bood startmogelijkheid, maar verwerving moest stabiliteit, zekerheid voor de toekomst brengen.

In de persoon van de weduwe trof men een inschikkelijk iemand, met ruim begrip voor een situatie die ze door jarenlang verblijf en het contact met de werknemers(sters) van het atelier sinds lang kende. Spijts deze tegemoetkoming diende ze toch ook haar eigen belang en dat van haar zeven kinderen - al of niet gehuwd - te behartigen. De expertises en de onderhandelingen daaromtrent hebben vele maanden in beslag genomen.

Voor verwerving dient er betaald. De gemeente Erembodegem zou met geen geld op tafel komen. Kon men eventueel op deelse tussenkomst rekenen van het bisdom ? Waar moest het geld vandaan komen ?

In de brochure verschenen ter gelegenheid van het half-eeuwfeest van de parochie, gedateerd 10 juni 1956, blz. 5, lezen we :

"bij het afsterven van de heer Charles Bombaert heeft de familie Terjoden verlaten en het eigendom kwam vrij.

De 4 de april 1906 werden deze goederen "openbaar" verkocht door notaris De Saedeleer met de tussenkomst van zijn ambtgenoot, notaris Van Wezemael en toegewezen aan de E.H. Petrus Jan De Paep, pastoor van Terjoden, voor een bedrag van 80.000 frank. De noodkerk kwam in de werkhuizen van de oude passementerie, nu parochiezaal en bibliotheek. De parochie telde toen een duizendtal inwoners."

Na raadpleging van het parochiedossier, in het Archief van het bisdom Gent, kregen we omtrent dat "openbaar" - zeer sterke twijfels. Uit de talrijke brieven van not. Van Wezemael aan het bisdom, waarin hij nauwkeurig, verslag uitbrengt van de stand van zaken, blijkt duidelijk dat men ten allen prijze met de weduwe tot een overeenkomst wenst te komen en wil voorkomen dat deze eigendom voor een ander doel in andere handen zou overgaan.

Nog op 8 jan. 1906, dit is 4 maanden vóór de verkoop, schrijft de expertlandmeter, P. Boulard (St.-Jans-Molenbeek) aan de heer Van Wezemael die intussen een notariaat heeft in St.-Kwintens-Lennik :

"Mijnheer de notaris, ik had onlangs een onderhoud met mevr. Bombaert betreffende de schatting van haar landgoed te Erembodegem. Deze schatting moet volgens de aanbeveling van mijn cliënt dusdanig worden opgemaakt dat de belangen van haar kinderen

niet worden geschaad.

Ze vindt dat deze schatting, in zijn geheel, overdreven is. Ik heb de door mij toegepaste basisprijzen herzien en kan U alleen zeggen dat ze zeer matig zijn, vooral de aanplantingen (waarmee voornamelijk de boomgaarden worden bedoeld) werden onder hun reële waarde getakseerd. Er kan geen twijfel daaromtrent bestaan, indien dit landgoed wettelijk had moeten onteigend worden, zou mijn cliënte een hogere prijs ontvangen dan deze door mij vastgesteld.

Indien U daaromtrent nog twijfels mocht hebben, dan stemt mevr. Bombaert erin toe deze prijs aan een tegensprekelijke schatting te onderwerpen, die volgens mij veel gunstiger voor haar zou uitvallen.

(A.B.-nr. 30-Fr)

Aanvaard

Niets laat hier een openbare verkoping vermoeden, integendeel. We wilden meer zekerheid.

- Ter Registratie van Domeinen, staan de kopen van "De Paep Pieter, Jan, pastoor Erembodegem (Terjoden)" als koop geboekt, niet op - 4, maar op 12 april 1906. Een luttel verschil van slechts enkele dagen, maar toch, en geen melding van een openbare verkoping.
- We zoeken verder en hebben een beetje geluk. Het voormalig notariaat van de Terjodense notaris De Sadeleer, blijkt destijds overgenomen door not. Scheerlinck van Haaltert. Maar, noch in de gebundelde kontrakten van het genoemde jaar 1906, noch in deze van 1905, bevindt zich de gezochte akte. Waarschijnlijk valt die dan te zoeken in de akten van gewezen not. Van Wezemael. Een beetje moe geraakten we niet zo ver. We konden dus evenmin nagaan, of ook dat steeds weer genoemde bedrag van 80.000 fr. - dat de een van de ander ongecontroleerd overneemt - ook wel helemaal korrekt is. We menen dat het wel daaromtrent gelegen is, daar we reeds eerder in het A.B.G. in losse nota's genummerd nr. 32 "70.000 of 80.000 fr. tout ensemble" genoteerd vonden.
Eerw. Heer De Paep bleek gefortuneerd man, hij was bereid met eigen vermogen als koper op te treden. Tachtigduizend frank, het was een fortuin toen !
Was het omdat hij dit aankon en ertoe bereid was dat sommigen meenden dat dit wel eens doorslaggevend kon zijn bij de keuze voor de benoeming van een pastoor, en... aldus onrechtmatig ? (zie vorig nr. blz. 5, alinea 6 - van onderwijzer J. Verleysen).
Onrechtmatig, ten overstaan van wie ? Wellicht ten overstaan van kapelaan Van Hemelrijck van Aaigem, aanbevolen door baron De Bethune. Mogelijk waren er nog meer kandidaten.
- Wanneer pastoor De Paep, benoemd op 29 december, reeds zondag 3 juni het bisschoppelijk schrijven betreffende de nieuwe parochie en haar herder, vanop de predikstoel diende voor te lezen, houdt dit in, dat de voorlopige kerk toen reeds in gebruik was. Men kon zich onmogelijk nog het risico veroorloven dat een ander koper zou opdagen om ze voor andere doeleinden te gebruiken.

Deze verschillende gegevens bij elkaar gebracht geloven we niet, dat de door E.H. De Paep, voor dit doeleinde aangekochte goederen geschiedde bij openbaar verkoop ; althans niet voor wat de gebouwen betrof. Hoogst waarschijnlijk ook niet voor wat de bouwgronden voor de latere nieuwe kerk en pastorie aanging. Ten andere staan de verschillende kopen, tot een eind ver in de Ninovestraat strekkende, samen op dezelfde datum van 12 april 1906 op een paar uitzonderingen na dewelke geboekt werden op 13-4-1906. Indien men niet was overeengekomen voor verkoop uit-ter-hand dan zou men eerder zijn toevlucht hebben gezocht in wettelijke onteigening - waarvan sprake in bovenstaand aangehaald schrijven van landmeter P. Boulard.

Hoe dan ook de toekomst werd verzekerd en er waren plannen, veel plannen voor de toekomst.

('t vervolgt)

Mevr. De Waegeneer-Temmerman

VAN DE REDAKTIE

HERNIEUWING LIDMAATSCHAP

Dit is het laatste nummer van jaargang '87. Wij hopen dat bepaalde bijdragen je interesse opgewekt hebben !

Wij danken oprecht voor je sympathie en durven opnieuw beroep doen op je steun.

Indien mogelijk, betaal het lidmaatschapsbedrag 1988 met bijgevoegd stortingsbulletin. Het ongewijzigde bedrag van 200 fr. gewone leden en 500 fr. (steunende leden). (rekeningnummer : 439-5083061-63 Heemkundige Kring Haaltert)

GEBOORTE- EN DOOPGEBRUIKEN IN HAALTERT anno 1984

Proefschrift ingediend tot het verkrijgen van de graad van licentiaat in de Germaanse Filologie aan de K.U.L. in 1985 door juffrouw Vera Voleckaert.

In deze studie (146 blz. + bijlagen) werden 40 Haaltertse echtparen benaderd i.v.m. de hedendaagse gebruiken bij de geboorte.

Geïnteresseerde leden kunnen meer informatie inwinnen op het sekretariaat.

Verkiezing van veldwachter te Heldergem.

Na het overlijden van Constantinus De Leeuw veldwachter te Heldergem op 28 februari 1849, waren er niet minder dan 17 kandidaten voor deze vacante betrekking. De volgende personen stelden zich kandidaat. 1. Franciscus Coppens 2. Casemirius Daegeleer 3. Jan Baptist Van den Eynde 4. Jan Baptist Van Liedekerke 5. Donaet Pardaens 6. Joannes Allaer 7. Pieter Franciscus Van Melkebeek 8. Donaet Dhaeseleer 9. Amand Camfijn 10. Donaet Pevernagie 11. Francies Lacourt 12. Dominicus De Troyer 13. Benedictus Baeten 14. Constantin Van Liedekerke 15. Constantin Pevernagie 16. Pieter Joannes Lievens 17. Gregorius Lievens.

Tijdens de gemeenteraadsvergadering van 7 maart 1849 werd bij geheime stemming, kandidaat nummer 12, Dominicus De Troyer landbouwer, met eenparigheid van stemmen verkozen en werd hij voorgedragen als eerste kandidaat voor de functie van veldwachter Jan Baptist Van den Eynde werd als tweede verkozen en Pieter Franciscus Van Melkebeek, landbouwer-klompenmaker als derde. Enkele formaliteiten waren echter niet vervuld en de stemming werd ongeldig verklaard. Tijdens de raadsvergadering van 10 april 1849 werd opnieuw gestemd. Ook ditmaal werd Dominicus De Troyer, zoon van Arnoldus landbouwer te Heldergem verkozen want hij kreeg vier stemmen, terwijl zijn broeder Pieter Franciscus De Troyer de overige drie stemmen in de wacht sleepte.

Bron : Register der beraadslagingen Heldergem 1848-1858.

De Troyer Roger.

DENDERHOUTEM : NOG EEN JAARTJE BIJ !

Ja, heus ! de Denderhoutemse eeuweling, EUGENIE COBBAERT, doet er nog een jaartje bij !

Stil, haast ongemerkt, glijden de dagen heen, ook voor Eugenie. Dat is nu voor haar op 22 november als 101 jaar lang zo !

We herinneren ons allen nog levendig de heerlijke eeuwfeestviering verleden jaar. Er mag beslist nog eens blij over nagekaart worden bij deze nieuwe verjaardag. Het komt des te meer lofwaardig over, de viering van 1986 in herinnering te brengen om blijvend in de Denderhoutemse annalen opgetekend te blijven.

Wat was het dan weer allemaal in 1986 ?

Een paar dagen vóór de verjaardag kwam haar geliefde neef, pater Pacificus, Jozef Van Herreweghen, uit het Capucienerklooster te Aalst over om in de woning van zijn tante een stemmige dankmis op te dragen. Begrijpelijk konden daar alleen de eigen kinderen en kleinkinderen mee Eucharistie vieren.

Ondertussen werd de ganse straat van de eeuweling, de centraal gelegen Molenstraat, sierlijk getooid met bloemen, planten , guirlandes, jaarspreuken, vlaggen, welkomst-wensen en alles wat erbij hoort. Iedereen zette zijn beste beentje voor om er een echt gezellig, vrolijk en hartverheffend feest van te maken. En of het slaagde ! Die memorabele 22ste november 1986 was het ganse dorp dan ook in uitgelaten kermis-stemming.

Met dreunende fanfaremuziek werden de jarige meerdere serenades gebracht. Ten gepasten tijde kwamen de geestelijke en burgerlijke autoriteiten hun gulle gelukwensen - en geschenken - aanbieden. Voor ontelbaren die haar die dag kwamen feliciteren had de wakkere dame een vriendelijk woordje en een warme handdruk klaar. Onvermoeibaar bleef ze de aanschuivende massa opvangen en te woord staan. Men stond er verbaasd over met welke fysieke kracht en uithoudingsvermogen de honderdjarige deze drukte de baas kon.

Bijgaande foto van Eugenie Cobbaert op die feestelijke dag zelf genomen toont ons een intens gelukkig, rustig mens bij al die komende en gaande sympathisanten. 's Avonds zaten een hele schare burens aan tafel voor een lekker etentje.

Enige dagen later werd er een fijn diner aangeboden aan een grote groep verwanten. Weer was het hetzelfde Pater Minderbroeder Van Herreweghen die aangezocht was de tafelrede te houden, ook al omdat hij wellicht de oudste in leven zijnde neef van de gevierde is. Hij deed dit op zijn eigen stijlvolle, gemoedelijke wijze. Hier volgen enkele alinea's uit die fel gesmaakte toespraak :

"Bij het Doopsel kreeg ze de naam EUGENIE. En dat is ook niet zo maar de eerste de beste naam. Want EU betekent in het Grieks BLIJ, GOED. En GENIE is afgeleid van een Grieks werkwoord dat verband houdt met geboren worden. Het "Woordenboek der Nederlandse Voornamen" van Dr. J. Van der Schaar omschrijft de naam EUGENIE dan ook als : van edel geslacht, welgeboren."

Pater Pacificus vertelt verder met blijde fierheid dat Zuster Geertrui Van de Veire, Directrice van de Vrije Gesubsidieerde Normaalschool O.L.Vrouw Ten Doorn te Eeklo, de fotocopiëën van al de door Eugenie behaalde uitslagen doorstuurde. En de cijfers lieger er niet om ! Het gaat steeds crescendo naar de climax toe van het eindexamen in 1906. Eugenie werd 6de op 39 leerlingen ; zij verwierf de Grootste Onderscheiding. "Pour conduite" had ze steevast vier jaar lang 30 op 30 !

Een heel mooie, tekenende passage uit die gretig beluisterde speech moet toch aangehaald worden :

"Wat ik dan vooral dik in de verf wil zetten, en waarvoor gij mij allen de nodige verfborstels met plezier zult aanreiken, is het feit dat Tante Genie in haar huis een sfeer heeft weten te scheppen van hartelijkheid en gastvrijheid. Er gaat van haar een goedheid en een warmte uit, die spreekwoordelijk is in de hele familie. Iedereen is er steeds hartelijk welkom ; ze heeft voor iedereen een hartveroverende glimlach, en ze voelt intens mee met het wel en wee van de hele familie en van de vele vrienden. Bij de opsomming van al dezen die ze in haar avondgebed allemaal bedacht, maakten haar huisgenoten haar de opmerking, wanneer ze eens voor hen zou bidden. Het antwoord volgde prompt : "Uwen toer zal nog wel komen !" Tot de journalisten zei ze bij 't einde van hun interview : "Allee , Heren tot binnen vijf jaar !"

Ook het driemaandelijks contactblad "MEIDOORN" van het gemelde instituut te Eeklo wijdt een belangrijke alinea aan zijn oud-leerlinge. het gaat zo in het tweede nummer van de 31ste jaargang :

"Een oud-leerlinge van honderd jaar.

Te Denderhoutem werd een familie- en dorpsfeest georganiseerd waaraan wij niet konden voorbijgaan.

Mevr. RENE VAN HERREWEGHEN-COBBAERT EUGENIE vierde haar honderdste verjaardag op 22 november 1986. Dat zij een onderwijzeres is die te Eeklo studeerde viel ons dadelijk op.

En daarom keek Zuster Directrice Van de Veire haar registers na. Ja, hoor ! Eugenie Cobbaert, geboren op 22 november 1886 te Denderleeuw (1), gediplomeerd in de lagere normaalschool op 4 augustus 1906 "avec la plus grande distinction". Ze haalde 643,50 punten op 700 en kreeg daarmee de 6° plaats op 39 leerlingen. Beste Eugenie, proficiat met uw lang en mooi gevuld leven ! We wensen U een gelukkig jaareinde en een gezegend 1987 ! De oud-leerlingenbond O.L.Vrouw Ten Doorn.

Eeklo."

Bij de hernieuwde gelukwensen van de HEEMKRING moet ons slot een rectificatie zijn van een fout in de tekst van ons vorig nummer over de honderdjarige. Op pagina 9 is de aangegevenoverlijdensdatum van Joannes-Franciscus Cobbaert verkeerd ; de juiste sterfdag van die man was 25-11-1882. Zijn echtgenote, Rosalie De Ro was al eerder overleden, nl. op 9-6-1878.

Denderhoutem, herfst 1987.

E. Huylebroek

(1) Het is duidelijk dat het hier om DENDERHOUTEM gaat.

ONZE STREEKTAAL ONDER DE LOEP

Het Haaltertse dialect heeft de roep een, voor niet-autochtonen, moeilijk verstaanbaar brabbeltaaltje te zijn. Dat dankt het, behalve aan zijn met het Alg. Nederlands overhoopliggende klanken, in meerdere mate nog aan een rits anomalieën ten overstaan van ditzelfde AN.

Denken we in de eerste plaats aan zijn voorliefde voor palatale geruisen : j, sj en zj, zijnde zovele vervormingen van de beschaafde omgangstaal.

- Zo, bv, in bevestiging (ja ik - joj'k) en ontkenning (neen ik - nieje'k, neen zij - nen sj).
 - ds en ts worden meestal sj : smids - smesj, koets - koesj.
 - achtervoegsel "aardig" wordt "ejerdag" (hovaardig - oevejerdeg), "aar" wordt "ejer" (tovenaar - toeëvenejer), "atie" wordt "oosje" (reparatie - reparoosje), "waarts" wordt "wesj" (voorwaarts - veerwesj).
 - de ui-klank, gevolgd door een dentale medeklinker, krijgt vaak een j als toemaatje : buil - boulj, kluit - kloutj, gruis - grousj.
 - ee-klank verandert meestal in ieje : nee - nieje, beest - biejest.
 - beginletter z van vele woorden wordt zj : zee - zjieje, zoom - zziejem.
 - idem voor beginletter g : geleï - zjelouë, giraf - zjiraf.
 - uitgangen sie en tie worden resp. zzje en sje : occasie - okkozze, statie - stoosje.
 - "aard" wordt "ejerd" (paard - pejerd), "alie" wordt "olje" (tralie - trolje).
 - ook tal van andere woorden ontkomen niet aan de palataliseringswoede : voort - voesj, mug - meezje, groente - grinsjel, etc. etc.
 - de eindmedeklinkers l - s - t (dentalen) van de vervoegingen krijgen meestal een j bij : ik voel - ik voelj, ik kuis - ik kousj, ge zet - ge zetj,
 - dat gebeurt ook met de eind-d of -t van de voltooide deelwoorden: gedraaid - gedroodj, besmet - besmetj.
 - ook andere woorden die in het AN eindigen op ld - ls - lt of nd - ns - nt krijgen het appendix j : beeld - belj dj, pols - poeljsj, spelt - speljt, eind - endj, prins - prinsj, pint - pintj. Met vaak nog een j als tussengeruis bovenop.
- Zeg maar : alles bijeen al voldoende om het een vreemdeling moeilijk te maken.

Een tweede zonderlinge eigenheid is de veelvuldige elisie of weglating van de d.

Medeklinker d wordt om de haverklap ofwel overboord gegooid ofwel vervangen door een t of een j :

- in de uitgangen van de meervoudsvormen : landen-lann'n, tijden-touën, spelden-spell'n
- in de uitgangen van infinitieven : laden - loën, rijden - rouën, vinden - venn'n,
- in de uitgangen van volt. deelwoorden, bijwoorden en adjectieven : gevonden - gevonn'n, handig - anneg, ronde - ronne,

- in de uitgangen van werkwoorden op "onden" ; ze bonden - ze bont'n, ze stonden - ze stont'n,

- in vele substantieven : zonde - zonne, zadel - zoël, kelder - keljer, shade - schoë, enz.

- wedden wordt zelfs werr'n. In Denderhoutem : bedde - berre, kudde - kirre.

Kortom : de medeklinker d komt, op een paar uitzonderingen na alleen als beginletter tot zijn recht.

Dan is er het Klein-Haaltertse verschijnsel van de b die w wordt in haast alle woorden met een midden - b. Denk aan : toewak, grawwel'n, friwwel'n, sloewer, dowwel, towwen, knoewel, krawwen, sliwwer, broewel'n, brewwe, bawwel'n, rewwer'n, tawword.

Evenals de manie om de Verleden Tijd van vele werkwoorden te verlengen met "...egen" : ze kaptegen, blêsegen, scheptegen, baktegen, kaptegen, roldegen, wiljdegen, menjdegen, kamdegen, enz.

Het verschijnsel doet zich voor in alle fusiegemeenten, behalve in Haaltert-dorp en Terjoden.

Tout-court bevestigen of ontkennen doen we nooit. Altijd moet er een verwijzing naar de persoon-in-kwestie bij : ja ik (joj'k), neen ik (nieje'k), ja gij (jou'g), neen hij (nieje'n), ja zij (joo es), neen het (nenjtj't), ja wij (jo'm), neen zij (nen sj), evenwel zonder hiaat tussen beide delen uitgesproken.

En dan de dubbele ontkenning met "nooit", "nergens", en "niemand" : noeët niet (nooit niet, dus : altijd wel), nivvest niet (nergens niet, dus : ergens wel), nimand niet (dus : iemand wel).

En ook nog, in de marge van bevestigen en ontkennen, en waar vreemdelingen zich telkens aan schrammen : "Nee" waar "ja" bedoeld wordt.

Vraag : 't 'n Zendjer zeker mor vier ? Antwoord : Nenjt.

Vraag : Es ze nog mor zes joër ? Antw. : Nenjsj.

Vraag : Da'n es toch mor e klenjtj'n, ee ? Antw. : Nenjt.

Tenslotte de anomalie van het Bezitt.Voorn. "mijn" met betrekking tot de familieleden.

In ons dialect wordt "mijn" normaliter verlengd tot "menn'n" (menn'n dojum, noum, tiejen) of "menne" (menne voet, knien, stok) voor de mannelijke substantieven, "men" voor de vrouwelijke.

Familieleden willen het echter anders : me vader ("me" uitgesproken met de e van "mes"), me nonkel, me petj, men brier, me moeder, me zister, me metj, met nicht. Vreemd dat "mijn zoon, mijn dochter, mijn kozijn" uitzondering maken.

"Zijn" en 'uw houden het even kort : ze vader, ze moeder, a brier, a petj.

Al is het verschijnsel niet specifiek Haalterts, wellicht eigenheid van de vele Vlaamse idiomen.

Als we daar de vele vervormingen (draken) en andere strikt Haaltertse woorden aan toevoegen, ligt het zo voor de hand dat vreemdelingen het met onze omgangstaal niet makkelijk hebben.

DIALECTISCHE DRAKEN

Dit zijn woorden die zodanig vervormd zijn dat de oorspronkelijke (alg. Ned.) nog amper te onderkennen zijn.

serrewoor'nd (tegenwoordig)	
zwêsdeer (dwarsdoor)	kordiejel (gareel)
zjiejem (zoom)	osjfort (uitvaart)
noëreed'n (narigheden)	grossjel (raadsel)
gralek (gruwelijk)	renewoosje (van "ruineren)
blieje (blo)	zjoeër'n (jury)
spoojilker (Spaanse zurkel)	iejeken (jeuken)
klipper (knuppel)	arrezzekes (reizekens)
ivvest, ivveranst (ergens)	bakaast (bijkans)
zjezjemien (jasmijn)	sicht'nd (sindsdien)
grinsjel (groente)	nimmer (niet meer)
teiref (tarwe)	swouël'ns (terwijl)
noëz'nnoot (hazelnoot)	bloesjekop (blootshoofds)
gejernoot (garnaal)	getenjeld (getand)
wijawoël (wielewaal)	roël (raar)
meesj (mug)	onpossentjeg (v. patience = geduld)
paoe (pauw)	roëzg (razend)
eer (uier)	erre (hor)
nolje (naald)	esse (egel)
zwoëlom (zwaluw)	terr'n (treden)
enjer (eend)	aveir (ongeveer)
ezzel (horzel)	iksken (hurkje)

fornouën (vennijn)	oësom (adem)
laweirk (leeuwerik)	eifel (handvol)
mejerlor (merel)	letter (luttel)
wert (wrat)	eedje (eg)
solferoën (saffraan)	wevenejer (weduwenaar)
neezj'ndrip (euziedrop)	kesser'n (koorts)
eksel (jeuksel)	flessouën (flerecij)
louëvord (lijnwaad)	pestaal (paardenstal)

SPECIFIEKE DIALECTWOORDEN

Dit zijn woorden die met het AN geen raakpunt hebben, er los van staan, en dus vermoedelijk (op enkele na) specifiek Haalterts zijn.

tingel (netel)	slap (afgeroomde melk)
sloeër'n (koolzaad)	smokkel'n (snoepen)
spille (dikke tak)	kloek (voedzaam)
abiel (gaww)	zocht (gaar)
flok (soort bloem)	dingen (klederen)
schoekeloën (graansoort)	spriet (gulp)
il (struik)	strêl'n (steken van wesp)
woë (lover)	floss'n (vleien)
merbeloën (pruimesoort)	grêven (zeuren)
sloester (bolster)	zeer'n (vals spelen)
innebees (framboos)	inker'n (huilen)
ingelaar (pruimesoort)	grat (helemaal)
mater (rijp)	schampavie (verdwenen)
gawozzjelink (appelsoort)	genoëdig (voortdurend)
voeë (konijnemoer)	flees (straks)
plesjer (rund)	braa (zeer, erg)
knapper (jong rund)	eskes (niet gemeend)
kropper (doffer)	gewillig (iets meer dan)
lakker (niet-prijdsduif)	rêl (bleek)
dechteg (parig)	kril (levendig)
mett'n (jong rund)	oeszak (van kippemaag)
slangertisje (hagedis)	eirg (begerig naar)
têken (hondje)	pol (hand)
kizzelkes (doorbakken vlees)	vliegewater (vlinder)
laf (drukkend)	floutj'nier (wesp)
klinks (lenig)	fas af (nekbreuk)
schippes (verdwenen)	knoesel (enkel)

kloef (klap, bons)
zjip (jas)
kloet (klomp)
el (anders, "imand el")
malonjeg (gehandicapt)
nouëg op (luidop)
alèjer (opnieuw)
awouëd (net als)
geschalotterd (geschonden)
kamant (gebrekkig)
gesdojker (stront)
botter (gummibal)
eef (zuurdesem)
doesj (marmiet)
tier (moed)
klodde (vod)
flêter (oorveeg)
lêk (bloedzuiger)
terentj'n (sijsje)
èrken (luisteren)
drollig (lelijk)
vindiejel (1/8 kgr)
krèft'n (zeuren)
vinken (smeulen)
gesleet'n (liesbreuk)

wiejer (eelt)
ot (schouder)
pille (suikerklontje)
sloek (boemand)
bredd'n (buik)
joeper (poelier)
boj (brievenbesteller)
frinket (vork)
schof (lade)
kommeer (melkpot)
rap (wondkorst)
zojjen (koken)
enn'n (Vlaamse gaai)
frot (mislukking)
drisj (slag)
alom (omweg)
blakiejelmis (heggemus)
ploëtek (? vogelsoort)
ojben (steenuil)
kapper (drinkglas op voet)
pèjen (cichorei)
lichter (lijkkist)
brès (grote hoeveelheid)
kazjiejem (bezoldiging)

Gilb. Redant